

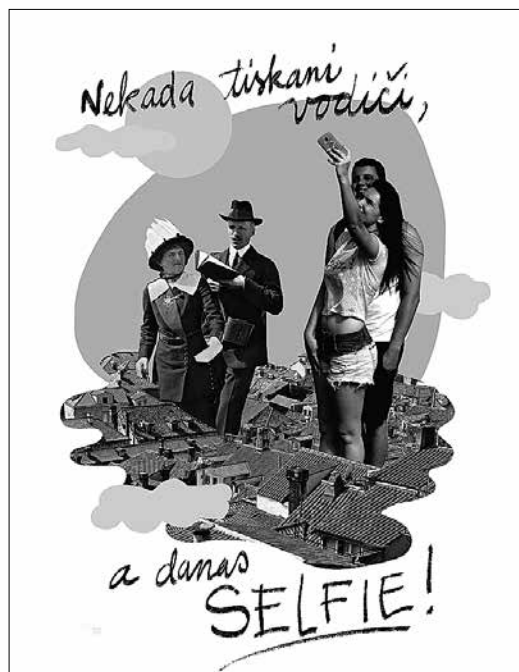
OSVRT NA PUBLIKACIJU „DUBROVAČKA TURISTIČKA TRILOGIJA“

dr.sc. RENATA BREZINŠČAK □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

sl.1. Naslovnica publikacije *Dubrovačka turistička trilogija*

sl.2.-6. Ilustracije u publikaciji *Dubrovačka turistička trilogija*

Dubrovački muzeji imaju novu publikaciju! Zanimljivo, šarmantno i nadasve poučno štivo o povijesti Dubrovnika – grada koji priča bezbroj priča, grada punog zanimljivosti, grada koji ne oduševljava samo svojim kulturnim ljepotama već i poznatim dubrovačkim šarmom.

Publikacija *Dubrovačka turistička trilogija*, podnaslovljena kao *Vodič kroz povijest dubrovačkog turizma za Dubrovčane i turiste*, sugerira čitatelju vrstu same publikacije. I zaista, ta je publikacija štivo koje je ujedno i vodič uz pomoć kojega se može obilaziti grad Dubrovnik trasama prvih i onih sljedećih turista iz nekadašnjih vremena za kojima smo tako nostalgичni.

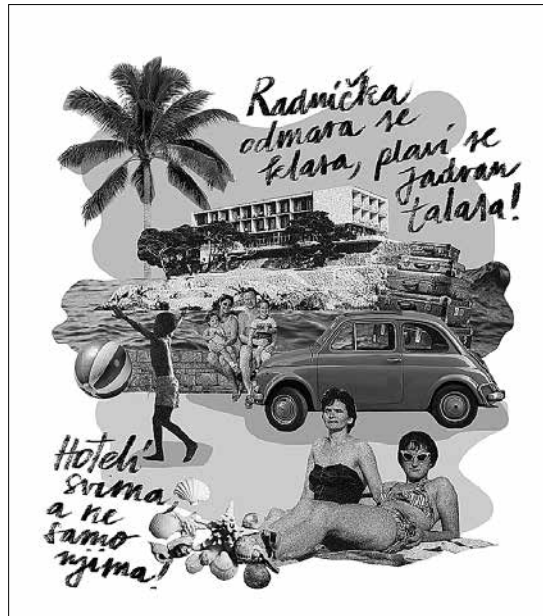
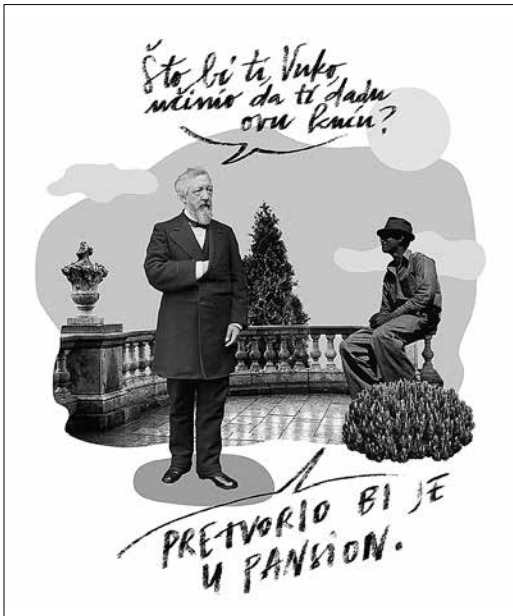
Objavljena 2023., kada je Muzej obilježio 150. obljetnicu otvaranja javnosti, a potaknuta izložbom *Biseri južnoga mora – Turistička kultura i arhitektura dubrovačke rivijere 20. stoljeća*, ta je publikacija prilično opsežna: dimenzija 17 x 24 cm, obuhvaća 211 stranica s više od 200 fotografija. Objavljena je u nakladi od 100 primjeraka, u izdanju Dubrovačkih muzeja. Da je riječ o stručnoj publikaciji pokazuje i podatak o 88 literaturnih jedinica popisanih na kraju knjige, a autori su se koristili i brojnim mrežnim izvorima. Knjigu je recenziralo troje recenzenata: akademik Stjepan Ćosić; dr. sc. Renata Brezinščak, muzejska savjetnica pedagoginja, te Lana Bede, prof., viša kustosica.

Publikacija tematizira dio dubrovačke povijesti – one vezane za turizam, za njegove početke i razvoj na ovim prostorima, i to od vremena sloma Dubrovačke Republike do Domovinskog rata. Iako je tema sasvim ozbiljna i važna, zahvaljujući duhovitim naslovima i podnaslovima, mi je ne čitamo već postajemo njezini glavni akteri udubljeni u priče i povijesne činjenice koje nas kroz te neke duhovitosti i zanimljivosti jednostavno „zapale“ na prvu i zainteresiraju nas da čitamo dalje, i dalje... jer se zanimljivosti o gradu samo nižu.

Autori publikacije – Aleksandra Piteša i Bruno Bijadija, u tekstu naglašavaju važnost očuvanja povijesne i kulturne baštine kako bi i naraštaji nakon nas mogli uživati u njoj, a sve kroz prikaz razvoja turizma, i to njegovih dobrih strana, ali i onih negativnih. Kao vrsni muzejski pedagozi neke su šture, pomalo suhoparne povijesne činjenice znalački prilagodili ciljanoj mladoj čitateljskoj publici.

Upravo je zato odlična ideja autorâ da naprave korelaciju s dubrovačkim klasikom, tj. s hrvatskim književnim klasikom – *Dubrovačkom trilogijom* Iva Vojnovića.

U Vojnovićevoj je drami glavni protagonist zapravo Grad, a Vojnović propituje nije li upravo njegovo otvaranje vanjskom svijetu i povijesti zapravo uzrok njegova propadanja i tragedije. I sami autori ove publikacije na kraju postavljaju

sebi slično pitanje: hoće li dubrovački turizam preživjeti svoju turističku megapopularnost? „Znate, lijepo je dok traje ili, po dubrovački, *finke dura non paura* – ali koje su posljedice sve te popularnosti?” rekli bi naši stari Dubrovčani.

Čitanjem djela *Dubrovačka turistička trilogija* stječe se osjećaj zajedničke „šetnje” s autorima turističkim vremeplovom kroz tri povijesna razdoblja koja, zahvaljujući dobro osmišljenim naslovima utemeljenima na povijesnim činjenicama, daju tekstu ležeran, zabavan ton, čime on postaje privlačan i intrigira čitatelja. Tako najprije plešemo *bečki valcer* u istoimenom poglavlju koje se referira na razdoblje kada je Dubrovnik od nekadašnje slobodne republike postao mali osiromašeni provincijski gradić. No taj *bečki valcer* ubrzo zamjenjuje moderniji tip plesa s turistima, u uvjetima kada turizam polako postaje sastavni dio života Dubrovčana.

U *Uzletu*, drugom dijelu *Trilogije*, predstavljena je dvadesetogodišnja vladavina dinastije Karađorđevića. Bez obzira na svu političku nesigurnost, dubrovački turizam doživljava uzlet i otvara se vanjskom svijetu. Treći dio *Trilogije* – *Na taraci hotela*, kako se ističe, pokazuje svu megalomaniju turizma koja se očituje u gradnjama hotela, upozorava se na ekspanziju turističkog rasta Grada, no postavlja se vrlo bitno pitanje – *soldi su arivali, a gdje je duša?* Dubrovnik bez duše i šarma ne može opstati, zarada od turizma ne može biti jedina vrijednost i mjerilo za izgubljenu dušu. Dubrovnik bez duše čini *fintu od kompasjuna* (po dubrovački: ima lažan žalostan izraz lica, nap. a.) – razaranje tradicije i isključivo brojenje gostiju i noćenja nije put kojim Dubrovnik treba ići.

Od početne ideje i koncepcije knjige pa do realizacije u tiskanom obliku autori su prošli put koji zasigurno nije bio baš lagan jer je trebalo mnoštvo povijesnih činjenica posložiti u zanimljivu priču, priču koja će biti i intrigantna i razumljiva ponajprije mladima, ali, naravno, i ostalima, široj javnosti. U tome su autori itekako uspjeli i zaista sve čestitke na ustrajnosti i odlično obavljenom poslu. Uspjeli su pokazati kako povijest može biti zanimljiva, pa i zabavna, čak i inspirativna. Čitateljstvo sada ima još jednu publikaciju o povijesti Grada, ali bitno drukčiju od ostalih koje se također bave povijesnim segmentima Dubrovnika. Prvo, riječ je o povijesti turizma sagledanoj iz drukčije perspektive jer se turizam nastoji prikazati onako kako ga doživljavamo i na način na koji je unaprijedio i odredio život lokalne zajednice i njezine svakodnevice, pri čemu su posebice važne korištene fotografije. Naime, te su fotografije zaista prekrasne jer je na njima uhvaćen duh jednog vremena, moda, način ophođenja i dokoličarenja, prijateljstva između domaćina i turista, kao i neka događanja u privatnim pansionima, vilama, hotelima i odmaralištima na području Župe dubrovačke. Drugo, sve je ispričano korištenjem povijesnih činjenica koje su naoko nevažne, kao npr. crtice o kavanama, kupalištima itd., ali itekako bitno pridonose boljem upoznavanju nekadašnjeg života u Gradu i razumijevanju utjecaja što ga je turizam imao na nj. I treće (ipak je to trilogija, zar ne?), vrlo važno, jest ciljna skupina kojoj je knjiga namijenjena, a to je ona skupina koju je teško zainteresirati i za povijest i za čitanje – tinejdžeri, mladež. Osobito treba istaknuti još jednu kvalitetu publikacije koja joj daje i određenu prednost u usporedbi s drugim, tematski sličnim knjigama, a to je činjenica da su autori u publikaciji obuhvatili cijeli prostor Grada, ne samo onaj većini poznati stari dio Dubrovnika unutar njegovih zidina, već i Grad izvan zidina, koji također krije razne zanimljivosti za koje možda ne znaju ni stanovnici Grada, a kamoli turisti. No i taj „vanjski” dio Grada lako je dostupan i može se jednostavno obići. Radi boljeg snalaženja u šetnji Gradom, jer ipak je ova publikacija ponajprije vodič, u knjizi su i karte s dijelovima Dubrovnika o kojima tekst govori tako da zainteresirani mogu samostalno i lako proći tim putovima i vidjeti kako je turizam mijenjao prostor, uočiti možda i razliku između one davnašnje i ove današnje arhitekture.

sl.8.-10. Fotografije iz prvog poglavlja
Dubrovačke turističke trilogije – Bečki valcer

Iako je publikacija opsežna – ima 200-tinjak stranica, duhovite činjenice sjajno uklopljene u osmišljene ilustracije Nore Mojaš pridonose tome da se čita u jednom dahu. Napravljen je sjajan spoj starih nostalgичnih razglednica i ilustracija, izreke iz *Dubrovačke trilogije* napisao je Vojnović, autori su ih možda parafrazirali, a šaljivi tekst za ilustracije sami su napisali. Izreke iz *Trilogije* imaju i današnju konotaciju, poput npr. *nekada tiskani vodiči, a danas selfie*, te publikaciji daju dodatni šarm. Već i sama naslovnice plavkaste podloge (more, nebo) s fotografijom Dubrovnika nad kojim su simboli nekadašnjih davnih (nostalgичnih) vremena: popularni i narodu omiljeni *fičo*, suncobran kao simbol turizma, neizostavno žuto sunce koje sugerira vruće ljeto, nezaobilazni galebovi te četiri žene šetačice s početka 20. stoljeća – sve to snažno privlači pozornost potencijalnog čitatelja i jednostavno ga zove da uzme knjigu u ruke i pročita je.

U publikaciji je korištena opsežna fotodokumentacija, što je odlično za čitatelja jer može vizualizirati pročitano. Stare arhivske fotografije svjedočanstvo su vremena te je zanimljivo vidjeti kako su neki gradski prostori sasvim drukčije izgledali prije 50-ak ili 100-tinjak godina. Upravo je to dodana vrijednost samoj publikaciji jer je čini zanimljivom mla-

dima. *Dubrovačka turistička trilogija* zasigurno je i stanovnicima Grada, posebice starijima, itekako zanimljivo štivo jer su neki od njih i svjedoci ondašnjeg vremena pa se čitajući mogu prisjetiti svog djetinjstva, mladosti ili jednostavno saznati nešto novo o svom gradu i pri tome se nasmijati i zabaviti. No i svima onima koji dolaze u Grad kao turisti ili poslovno ova publikacija ne samo da može biti već jest preporučljiva i kao malo drukčiji vodič kroz Dubrovnik i njegovu prošlost.

Dubrovačka turistička trilogija ima i veliki edukativni potencijal za učenike, osobito turističkih usmjerenja, ali i za građanstvo, i to radi organizacije učeničkih tura po točkama (lokacijama) navedenima u publikaciji. Školama, osobito turističkoj školi, to je izvrsna dopuna ionako šturome školskom gradivu. Zaista je mnogo mogućnosti za različite pedagoške aktivnosti koje Muzej uz ovu publikaciju može inicirati i organizirati samostalno ili u suradnji s turističkom školom, fakultetom, turističkom zajednicom, raznim udrugama itd. S vremenom se slične ture mogu organizirati i za turiste, možda i u nekom kostimiranom obliku, što je danas vrlo moderan pristup interpretaciji povijesti i baštini. Također, s obzirom na sve veću brojnost stranih mladih turista, digitalnih nomada, raznih *influencera* i *tiktokera* koji dolaze u Dubrovnik i koji uvijek trebaju i žele nešto novo, drukčije, ova će publikacija itekako koristiti – stoga ju je potrebno što prije, prije sezone, prevesti i na engleski jezik.

Čitajući ovu knjigu, upoznala sam jedan drukčiji, svima pomalo nostalgični Dubrovnik. Autori završavaju knjigu sa željom da turizam u Dubrovniku ide dalje, pa su parafrazirali riječi gospara Lukše iz trećega, završnog dijela *Dubrovačke trilogije* – *Na taraci*: „A sad! Homo spat!” u poziv: „A sad! Homo primit fureste!” U skladu s tim, završavam ovaj osvrt parafrazirajući riječi autorâ: „A sad! S ovim librom hodite vizitat Grad.”

Primljeno: 10. svibnja 2024.

sl.11.-14. Fotografije iz drugog poglavlja
Dubrovačke turističke trilogije – *Uzlet*

sl.15.-18. Fotografije iz trećeg poglavlja
*Dubrovačke turističke trilogije – Na taraci
hotela*

REVIEW OF THE PUBLICATION *DUBROVNIK TOURIST TRILOGY*

The publication *Dubrovnik Tourist Trilogy* with its subtitle *Guide through the history of tourism in Dubrovnik for Dubrovnik people and for tourists*, suggests to the reader the kind of publication it is. And in fact, this publication provides a read that is also a guide with the help of which one can tour the city of Dubrovnik in the footsteps of the first and subsequent tourists from the past times about which we are so nostalgic.

It was published in 2023, when the Museum was celebrating the 150th anniversary of its being opened for the public, prompted by the exhibition *Pearls of the southern sea – Tourist culture and architecture of the Dubrovnik Riviera of the 20th century*, and is fairly bulky at 17 x 24 cm, on 211 pages with more than 200 photographs. It is published by Dubrovnik Museums with a print order of a hundred. How well informed a work it is can be seen from the 88 references listed at the end, including numerous internet sources. The publisher's reviewers were Academician Stjepan Ćosić, Dr Renata Brezinščak, museum education adviser and senior curator Lana Bede.

The publication takes up the theme of a part of Dubrovnik history, that related to tourism, its beginnings and development in the region, from the dissolution of the Dubrovnik Republic to the Homeland War. Although the theme is serious and important, thanks to its witty titles and subtitles we do not so much read it as become its principal actors, immersed in the stories and historical facts that through these witty and interesting features simply light up at first meeting and encourage us to read on and on... for items of interest about the city follow hard upon each other's heels.

The authors, Aleksandra Piteša and Bruno Bijadjija, emphasise in the writing the importance of keeping up the historical and cultural heritage for the generations that succeed us also to be able to enjoy, all of it through a review of the growth of the tourist industry, both good sides and bad. Well versed in museum education, they have adeptly adjusted some of the terse and somewhat dry historical facts to the younger target readership.